

споредъ който тѣ задържали подъ своя властъ Бесарабія до Прутъ и Дунава, а съюзниците си, сърбитѣ, тѣ предоставили на султановата милостъ. Сърбитѣ следъ осемъ годишна борба за свобода отново трѣбвало да се подчинятъ на турското иго, докато Милошъ Обреновичъ въ 1819 г. отново вдигналъ възстаническото знаме и завинаги изгонилъ турцитѣ отъ страната.

Чичаговъ, който съвсемъ не билъ съгласенъ да се сключва миръ, скоро схваналъ своето твърде благоприятно положение и почналъ да крои смѣли планове. Въ Влашко на свое разположение той ималъ добре снабдена войска, а въ Черно море стояла силна военна флота, когато пъкъ великиятъ везиръ се намиралъ въ Шуменъ безъ армия. Тайни агенти на Чичагова пропъжували цѣлия полуостровъ, сърбитѣ и черногорцитѣ обещавали да помогнатъ, а България и Босна лесно могли да вдигнатъ възстание. За осемъ дни адмиралътъ си смѣталъ да премине Дунава, да вдигне на възстание цѣлия полуостровъ и да се яви предъ Цариградъ, преди още известието за неговото преминаване да достигне до Виена или до Наполеона. Обаче, императорътъ, комуто въ юний той съобщилъ своя планъ, признавайки грандиозността на последния, страхувалъ се да не би Австрия, тогавашна съюзница на Наполеона, да отрѣже на източната армия отстъплението отъ Цариградъ. При това самъ Наполеонъ билъ вече на руска земя. Чичаговъ билъ принуденъ да пропусне този благоприятенъ моментъ за унищожението на Турция и да отстъпи бърже на северъ. Въ септемврий 1812 г. отсамъ Прутъ нѣмало вече нито единъ руски войникъ¹.

Загубата на Бесарабія възбудила въ Цариградъ такава яростъ, че драгоманинътъ на Портата Мурузи, който водѣлъ преговоритѣ за мира въ Букурещъ, билъ предаденъ на смъртъ заедно съ неговия братъ, а главитѣ имъ били набити на жбцитѣ на сарая. Прекрасната Бесарабія съ сребропѣнливитѣ ѝ водопади, извори и роскошни пасбища била превърната въ пустиня и обезлюдена. Отъ цѣлия полуостровъ се стремѣли нататъкъ преселници, за да заживѣятъ тамъ въ сигурностъ и по-човѣшки — ромъни, сърби, албанци и особено българи. Българската емиграция се почнала веднага следъ Яшкия миръ (1792) и се продължавала прѣзъ цѣлото кърджалийско време; вече отъ 1801 до 1806 г. г. въ Херсонската и Таврическата губернии възникнали деветъ български колонии. Въ 1821 г. въ Бесарабія живѣли 7735 семейства, 38,023 души. Отначало бесарабскитѣ и ромънскитѣ землевладѣлци тъкмѣли да се отнасятъ съ преселниците като съ крепостници; обаче, още отъ 1819 г. южнорускитѣ колонисти станали свободни подъ защитата на привилегии. Извънредно билъ обичанъ отъ бесарабскитѣ българи първиятъ „попечителъ“ на колониститѣ генералъ *Иванъ Инзовъ*, който бащински се отнесълъ съ тѣхъ; портретътъ му можелъ да се намѣри въ всѣка колиба².

Напраздно България очаквала своето освобождение презъ време на сръбската революция и на руската война. Кърджалиитѣ изчезнали, но вмѣсто тѣхъ отъ село на село обикаляли тѣлпи конни *делибашии*, съ аршинъ високи калпаци на главитѣ, повечето пакъ предишни кърджалии, ужъ съ целъ, служейки на правителството, да пазятъ народа отъ грабителите. Отъ кърджалиитѣ се различавали само по това, че не изгаряли селата, а само ги ограбвали. Навсѣкжде се хранѣли по десетъ дни и освенъ това изисквали да имъ се плаща. На всичко това отгоре налагали още *дишъ-хакж*, т. е. данъкъ, загдето сж си изгъркали жбцитѣ съ чуждия хлѣбъ.

Гърцитѣ, насърдени отъ симпатиитѣ на Наполеона, отъ рускитѣ походи и отъ общия упадъкъ на турцитѣ, почнали усърдно да се готвятъ за голѣмъ превратъ. Тѣхната хетерия (по български — *завѣра*) спечелила твърде много съчувственици и въ България, което е лесно обяснимо поради все още силната мощъ на грѣцкия клиръ и господарувания въ градоветѣ елинизъмъ.